

2000-2020 Yılları Arasında Eğitim Ortamı Konusunda Hazırlanmış Makale ve Tezlerin İncelenmesi

Examination of Articles and Thesis on the Educational Environment Between 2000-2020

ÖZET

Modern dünya toplumsal hayatımıza birçok yeniliği, gelişmeyi ve değişimi armağan etmiştir. Ortaya çıkan tüm bu gelişmeler insanların günlük hayatındaki gereksinimlerini ve beklentilerini değiştirmiş ve günün koşullarına uygun şekilde yaşamını düzenlemesini mecbur kılmıştır. Tüm bu gelişmelerden insanlar kadar toplumsal faaliyetler de nasibini olmaktadır, bu toplumsal faaliyetlerden en göze çarpanlarından birisi de eğitimidir.

Eğitim ortaya çıkan teknolojik ve toplumsal değişimlerden hat safhada etkilenmektedir. Eğitimin ana girdisinin ve çıktısının insan unsuru olması bu durumun tetikleyicisidir. Eğitim insan gereksinimlerine, teknolojik ve toplumsal gelişmelere göre revize edilmelidir.

Okullar eğitimin en önemli uygulayıcılarıdır, okullardaki eğitim ortamlarının da günün koşullarına göre geliştirilmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir. Teknolojik gelişmeler eğitim ortamlarına entegre edilmeli ve tüm fiziki ve bilişsel koşullar bu doğrultuda düzenlenmelidir.

Yapılan bu çalışma 2000-2020 yılları arasında eğitim ortamı konusunda hazırlanmış makale, tez gibi çalışmaların bütüncül ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi, belli standartlarda ayrıştırılarak eğitim ortamı konusunda gerekli çalışmaların yapılıp yapılmadığının, bu konuda hangi değişkenlerin öncelikli olarak ele alındığının ve yapılan araştırmalarda kullanılan yöntemlerin ortaya konmasına hizmet etmektedir. Bu çalışmaya kaynak olarak Tr Dizin veri tabanı ve Yök Tez Ulusal veri tabanı kullanılmıştır. Burada konu ile ilgili olarak tespit edilen 36 adet tez ve 19 adet makaleye ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Ortamı, Öğrenci, Teknoloji

ABSTRACT

The modern world has given many innovations, developments and changes to our social life. All these developments have changed the needs and expectations of people in their daily lives and have forced them to organize their lives in accordance with the conditions of the day. Social activities as well as people have their share from all these developments, one of the most striking of these social activities is education.

Education is affected by the technological and social changes that have emerged. The fact that the main input and output of education is the human element is the trigger for this situation. Education should be revised according to human needs, technological and social developments.

Schools are the most important practitioners of education, and educational environments in schools need to be developed and organized according to the conditions of the day. Technological developments should be integrated into educational environments and all physical and cognitive conditions should be arranged accordingly.

This study reveals the holistic and comprehensive analysis of studies such as articles and theses prepared on the educational environment between the years 2000-2020, whether the necessary studies on the educational environment have been carried out by separating them in certain standards, which variables are primarily addressed in this regard, and the methods used in the researches. serves to set. Tr Index database and Yök Tez National database were used as sources for this study. Here, 36 theses and 19 articles related to the subject were reached.

Keywords: Educational Environment, Student, Technology

GİRİŞ

Ailede başlayarak temelleri atılan, okullarda programlı bir düzeyde devam ettirilen ve yaşam boyu süren bir süreci ifade eden eğitim kavramına, süratle değişen dünya koşulları, farklı anlamlar yüklemiş ve gelişim göstermesini sağlamıştır. Bir araştırmada eğitim kavramı, kişilerin davranış kalıplarında, şahsi yaşantıları yoluyla ve istemli olarak değişimler meydana getirme süreci olarak tanımlanmıştır (Ertürk, 1994). Bireysel ve sosyal ve bilişsel açıdan gelişim göstermiş kişileri yetiştirmeyi hedefleyen eğitim sistemlerinin günümüz modern dünya koşullarına ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi gerekmektedir.

Selda Başer ¹

Fatma Sertkale ²

Pınar Temel ³

Fatma Çetinkaya ⁴

Şirin Karataş ⁵

Türkan Demir Balcı ⁶

How to Cite This Article

Başer, S., Sertkale, F., Temel, P., Çetinkaya, F., Karataş, Ş. & Demir Balcı, T. (2023). "2000-2020 Yılları Arasında Eğitim Ortamı Konusunda Hazırlanmış Makale ve Tezlerin İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:107; pp:4759-4770. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.67033>

Arrival: 13 November 2022

Published: 31 January 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen., MEB, Manisa, Türkiye,

² Müdür., MEB, Ankara, Türkiye

³⁻⁴⁻⁶ Okul Müdürü, MEB, İstanbul, Türkiye

⁵ Müdür Yardımcısı., MEB, İstanbul, Türkiye

Eğitim ortamı ifadesi ilk olarak akla okul ortamını getirirse de okullarda yürütülmekte olan tüm eğitim ve öğretim faaliyetleri göz önüne alındığında bu ifadenin kapsamının daha da genişlemekte olduğu görülmüştür. Eğitim ortamı deyince eğitim kurumlarındaki tüm fiziki kaynaklar ile öğrenme ve öğretme süreçlerinde bilginin iletilmesi için kullanılan ve öğrencinin etkileşim halinde bulunduğu, araç gereç, tesis, personel ve organizasyon parametreleri vb olguların tümü akla gelmektedir. Çalışmanın amacı eğitim ortamı olgusunun tüm parametreleri ile incelenmesi ve bu alanda yapılmış 2000-2020 yıllarını kapsayan çalışmaların temel bir takım kriterlere göre içerik analizinin çözümlenmesidir.

PROBLEM DURUMU

Eğitim ortamı sistemin etkili ve verimli bir şekilde devam ettirilmesi için hayati önem taşımaktadır. Eğitim ortamı eğitim sisteminin işlevsel çevresi ile toplumsal çevrenin etkileşim sağlaması sonucu ortaya çıkar, fiziksel ve davranışsal öğretim ortamlarının birleşmesi ile oluşur (Harris, 1991). Eğitim sisteminin hedeflediği amaçlara ulaşması için en uygun fiziksel düzenlemelerin hayata geçirilmesi, çok yönlü olarak hazırlanmış eğitim öğretim planlarının oluşturulması ve bu planlara göre şekillenmesi beklenen öğretmen-öğrenci davranış kalıpları eğitim ortamının öğeleri olarak görülmektedir (Haris, 1991: akt, Başar, 2001).

Eğitim-öğretim ortamı, bilginin aktarılması süreçlerinin ve eğitim etkinliklerinin ortaya çıktığı, öğretme-öğrenme faaliyetlerindeki etkileşimin ve iletişimin hayata geçirildiği, insan gücü, araç ve gereçler ile tesis ve örgütlenme öğelerinden oluşan bir çevreyi, alanı ifade eder (Alkan, 1979). Eğitim ortamının, eğitsel faaliyetlerin hayata geçtiği fiziksel, psikolojik ve sosyal bir çevre olmasından ötürü bu ortamın öğretme-öğrenme etkinlikleri çerçevesinde düzenlenmesi elzemdir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse eğitim ortamının, yine eğitimin amaç ve hedefleri doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir. Verimli ve etkili bir eğitim ortamı yaratmanın ön şartı hedeflere yönelik olarak güçlerin eş güdüm halinde, olumlu ve sistemli bir şekilde yönlendirilmesi, eğitim ve yönetim kadrosunun süreç için gerekli olan imkanlar ile donatılmasıdır (Alkan, 1979).

Eğitim ortamında öğrenme ve öğretme etkinlikleri yer alır, bu etkinlikler doğrultusunda eğitim ortamının öğrencilerin farklı bir takım öğrenme hedeflerine, kabiliyet ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Eğitim ortamındaki fiziki ve işlevsel çevre öğrencinin öğrenmesini, okula ve sınıfa olan uyum sürecini etkilemektedir. Eğitim ortamındaki fiziksel çevreden kasıt dersliklerdeki öğrenci mevcudu, sınıfların fiziki koşulları, ışık, temizlik, ısı, temizlik durumu, eşya kalitesi ve gürültü seviyesi gibi öğelerdir (Başar, 2001). Yöneticilerin okullardaki verimli eğitim ortamlarının oluşturulmasında, görev anlamında birincil rolleri bulunmaktadır (Reitzug, 1989). Sınıflarda ve başka bir takım öğrenme alanlarında etkili ve verimli bir eğitim ortamının sağlanması görevi ise öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler, öğrenci davranışlarında okul içindeki gruplara uyum, grup bilinci oluşturma ve ortak olarak paylaşılan bir takım kuralların geliştirilmesi yolu ile kaliteli bir sınıf ve eğitim ortamı hazırlamaya hizmet ederler (Woolfolk ve Nicholic,1980).

Etkinliği ve verimliliği üst düzeye çıkarılmış eğitim ortamları, modern, ileri teknoloji ile donatılmış, kaliteli mal üreten bir fabrikanın üretim ortamı gibidir. Fabrikaların çıktısı mal ise eğitim sürecinin çıktısı da insandır, modern dünyanın koşullarına uyum sağlayacak, kaliteli bir insan gücü yaratmak için, ihtiyaçlara cevap verebilen, yeterli ve nitelikli okul binalarına, kültür, spor, sanat etkinliklerinin meydana getirildiği, eğitim teknolojisi ile donatılmış dersliklere, kütüphanelere, laboratuvarlara, atölyelere ve spor tesislerine ihtiyaç vardır.

Yapılan araştırmalar etkili okullarda hayata geçirilen eğitim ortamlarının, öğretmenlerin hem meslektaşları ile hem de öğrencileri ile iletişim ve etkileşimlerini, eşgüdüm halinde sisteme hizmet etme derecelerini yükseltecek bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Yine bu çalışmalar göstermiştir ki; güçlü eğitim ortamı yaratmış etkili okullarda yöneticiler kapasitelerinin üstüne çıkmış, başarılı ve dirayetli kişilerdir (Rallis, 1988).

Eğitim kapasitesini arttırmış, kaliteli ve verimli eğitim hizmeti sunan etkili okullarda, eğitsel hareketlilik ile eğitim ortamı arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrenciler eğitim sisteminin ham maddesidirler, onların tüm davranış kalıplarında meydana gelen değişimler eğitim öğretim faaliyetleri ile sağlanabilir, bu sebeple eğitim ortamlarının teknolojinin ve günün getirdiği tüm yeniliklerin kullanıldığı, en iyi şartlarla donatılmış yerler olması gereklidir.

Araştırmanın AmacıBu çalışmanın amacı Türkiye’de 2000-2020 yılları arasında eğitim ortamı ile ilgili olarak hazırlanmış araştırmaların kapsamlı ve bütüncül bir şekilde analiz edilmesidir.

Araştırmanın Önemi

Modern dünya koşulları, toplumların ve bireylerin günün şartları doğrultusunda değişmesini ve gelişmesini zorunlu kılmaktadır. Toplumların değişimi ve gelişimi bireysel düzeyde başlar, bireysel gelişme ise ancak eğitim ile mümkündür. Eğitim olgusu toplumsal değişim ve gelişmenin en önemli kaynağıdır. Gelecek nesillerin bilişsel,

ruhsal, psikolojik ve bedensel gelişimi, eğitim kurumlarının işlevsel ve fiziksel koşullarının iyileştirilmesine, teknolojinin eğitim sistemine entegre edilmesine, toplum ile eğitim kurumları arasında gerekli işbirliğinin sağlanmasına bağlıdır. Eğitim ortamının mükemmelleştirilmesi eğitim kalitesini arttıracak gibi yönetici-öğretmen motivasyonunu da olumlu yönde etkileyecektir. Bu araştırma, eğitim ortamı ile ilgili olarak ortaya konmuş araştırmaların içerik analizi yapılmak suretiyle incelenmesi sonucunda, eğitim ortamının eğitim sistemi için ne ifade ettiğinin anlaşılması, konu hakkında yapılan çalışmaların yeterlilik durumunun bilinmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Tanımlar

Eğitim: Beşeri sermayede bulunması istenilen bir takım kabiliyet, bilgi, verimi ve etkinliği arttıran süreçlerin kazanılması (Acemoğlu, 2009).

Eğitim ortamı: Eğitimin yapıldığı çevre içinde personel, araç-gereç, tesiste organizasyonun gerçekleştiği yerdir.

Yönetici: Bir örgütte önceden belirlenmiş amaç ve hedefleri hayata geçirmek için, oluşturulan örgütün yapılarını ve prosedürleri kullanma yetkisini elinde bulunduran bireylerdir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Öğrenciler yılın büyük bir çoğunluğunu okullarında geçirirler, okulların öğrencinin gelişimine, eğitim ve öğretim yoluyla akademik başarılarına destek olmalarının yanında onlara donanımlı ve güvenli bir eğitim ortamı sağlamak gibi görevleri de bulunmaktadır. Eğitimde çocuklara sunulan her türlü olanağın kalitesi, çocukların iyi olma hallerini de etkisi altına almaktadır. Çünkü çocuğun iyi olma hali, içinde bulunduğu ortamdan, fiziki koşullardan ve öğretim faaliyetlerinden etkilenmektedir. Eğitim ortamlarındaki olanakların öğrenciye ne seviyede destek sağladığı, motivasyonunu ve refahını ne kadar arttırdığı çok önemlidir. Eğitim ortamlarında sunulan olanaklara tüm öğrencilerin eşit seviyede erişim sağlamaları ve olanakların öğrencilere fayda sağlaması kilit değerdedir.

Eğitim sisteminin temel yapı taşı olan okullar, öğrenme ve öğretme süreçlerinin yürütüldüğü, öğretmen ve öğrencinin bir araya geldikleri eğitim ortamlarıdır. Bu kurumlarda toplumun eğitim ihtiyacı ve öğrencilerin öğrenme gereksinimleri karşılanmaktadır. Okulun bu özelliklerinden hareketle bir takım temel işlevler açısından her okul aynıdır denebilir. Fakat ayrı ayrı her okul tekdir, kendilerine has bir takım özellikleri bulunur (Burns ve Howes, 1988). Eğitim ortamlarının kalitesi bağlamında toptancı bir bakış açısı ile bakarsak; eğitimsel etkililik ve verimlilik seviyesi yüksek olan okullar genel olarak etkili okullardır. Bir okulun etkili okul olup olmadığının anlaşılması için öğrencilerin eğitsel anlamda başarı seviyeleri ölçülmelidir (Ostroff ve Schmitt, 1993).

Eğitim ortamı denince ilk olarak okul ortamı aklı gelse de eğitim ortamı kavramı daha geniş çerçeveli bir kavramdır. Okulun fiziki koşulları, dış çevre, aileler, eğitimde kullanılan tüm materyaller, eğitim çalışanları vs tüm parametreler eğitim ortamı tanımlamasının içine giren olgulardır. ABD’de James Coleman ve arkadaşlarının (1966) yapmış oldukları ve Coleman raporu adını almış olan araştırmada, eğitimde fırsat eşitliği konusu ele alınmış, öğrenci başarısında, okul temelli parametrelere göre öğrencinin arka plandaki vasıflarının daha önemli olduğu, başarıyı hangi okula gittiklerinden çok nasıl bir ailede yetiştiklerinin belirlediği sonucuna ulaşmışlardır (1966, Akt: Jansen, 1995; Dodson, 2005; Harbaugh, 2005). Bu durum okulun dışında öğrencinin akademik başarısını etkileyen birçok kriterin olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmaktadır. O halde eğitim ortamını salt olarak okul ortamına indirgemek yanlış olacaktır.

Etkili bir eğitim öğretim ortamına sahip okulları etkili okullar olarak nitelendirebiliriz. Bu okulların etkinlik ve verimlilik boyutları, örgütsel düzenlemeleri ve içsel özellikleri diğer okullardan farklılık gösterir (Balci, 1993). Etkili bir eğitim öğretim ortamı ile çocuklara kazandırılması arzulanan bilgi, kabiliyet, ve davranış değişiklikleri barındıran eğitsel etkinlikler hayata geçirilebilir. Öğrencilerin akademik başarıları, eğitim-öğretim süreçlerinden ve de eğitim ortamından, ya olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmektedir. Bu sebeple etkili okulun ve kaliteli eğitim ortamlarının eğitim öğretim süreçlerinin niteliği açıklanmalıdır. Aşağıdaki bölümde buna yer verilmiştir.

Eğitim Ortamlarında Eğitim Öğretim Süreçleri

Okulların karmaşık ve çok fonksiyonları yapıları vardır (Ostroff ve Schmit,1993), öğrencilerine kazandırdığı olumlu etkiler okulun başarısının ölçülmesinde temel kriterdir. Eğitim ortamlarının etkinliğini oluşturan bir çok faktör bulunmaktadır, bunları yönetici ve yardımcıları, öğretmenler, öğrencileri, veliler, okulun örgüt iklimi ve kültürü, dış ve iç çevre, okuldaki fiziki koşullar, eğitim ve öğretim programları ve eğitimde kullanılan tüm teknolojik olgular şeklinde sıralamak mümkündür (Şişman, 1996). Eğitimin süreçlerinin girdisi de çıktısı da insan unsurudur, girdinin vasıflı çıktıya dönüşmesi sürecinde öğrenciye etkili ve verimli bir eğitim uygulanması gereklidir (Reaves, 1993). Okulda çıktının elde edilebilmesi için bir takım süreçler sinsilesi, öğrenci üzerinde etkinlikte bulunmak üzere planlanır ve uygulanmaya başlanır. Eğitim süreçlerinin alt süreçleri, hangi kademe

olursa olsun öğrencinin okula başlamasından itibaren okulu ve çevresini tanıma, öğretmenlerine ve diğer öğrencilere uyum sağlama, okul ve sınıf içi iletişim, bilgileri öğrenme, derslerine çalışma, ödevlerini yapma, sınavlar ve öğretimsel etkinliklerden oluşur.

Bireylerin davranışlarının çoğunluğunda görülen ve davranışlarda kalıcı olarak yerleşen değişimler öğrenme olarak tanımlanmaktadır, öğretme ise öğrenme eyleminin sağlanmasıdır (Özçelik:1987). Öğrencinin eğitim seviyesinin göstergesi davranışları iken öğrenim seviyesini ise diploması gösterir. Bu sebeple uygun olan doğru davranışı bilip uygulamayan birey öğretilmiş fakat eğitilmemiş bireydir (Başar, 2001). Eğitim öğretim faaliyetleri, eğitilmemiş bireylerin eğitilmiş bireylere yani çıktıya dönüşüncüye kadar edindikleri beceri, tutum, davranış, bilgi ve değerlerin tümünü kapsamaktadır (Başaran,1982). Eğitim öğretim mekanlarının verimli ve etkili olması üzerine kafa yorulan en önemli durum eğitim ve öğretim süreçleri olmaktadır. Bunun sebebi insanın eğitimin girdisi ve çıktısı olması durumudur. Bu eğitim ve öğretim etkinlikleri sayesinde insan gelecek yaşantısına hazırlanmakta ve nitelikler kazanmaktadır. Bu sebeple eğitim ortamlarının sağlıklı olması hayatı boyunca alacağı eğitimin karakterini de etkisi altına almaktadır. Öğrencilerin akademik başarıları ve eğitim-öğretim konusundaki beklentilerinin karşılanabileceği süreçlerin nitelikli bir biçimde planlanıp uygulandığı eğitim ortamları yaratmak okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin en önemli vazifelerindedir (Stringfield ve Teddlie,1988). Akademik öğrenme zamanı kavramı verimli ve etkili bir eğitim öğretim sürecinin en önemli değişkenlerinden birisidir, etkili okullarda öğretmenlerin kontrolünde tamamen öğrenmeye ve öğretmeye ayrılması gereken zaman dilimini ifade etmektedir (Creemers,1990). Yapılan bir araştırmada etkili okulun nitelikleri belirlenmeye çalışılmış, sürekli olarak gelişen ve sağlıklı bir şekilde planlanmış eğitim öğretim süreçleri, okulun ve öğrencilerin başarılarında hayati öneme sahip olduğu belirtilmiştir (Rosenshine ve Berlinger, 1978).

Eğitim ve Öğretim Ortamları

Eğitimin etkili ve verimli bir seviyede sunulabilmesi ve okulların etkili okul niteliği kazanması eğitim ve öğretim ortamlarının yapısı ile ilişkilidir. Ortam örgütün iç ve dış çevresinin toplamından oluşur. Eğitim örgütlerinde örgütsel davranış ortamı iklimlerin farklılıklarına göre ayrışabilmektedir (Başaran,1982). Sınıfın fiziki koşulları ile davranışsal ortamların birleşmesinden eğitim-öğretim ortamları oluşur (Harris, 1991). Eğitim ile amaçlanan hedeflere ulaşmak için en uygun fiziksel koşullar, farklı yönleri ile planlanan eğitim faaliyetleri ve tüm bunların sonucunda uygulamada gözlemlenmek istenen öğrenci-öğretmen davranışlar örüntüleri eğitim ortamının bileşenlerini oluşturmaktadır (Başar 2001).

Eğitim-öğretim ortamını, eğitim ile ilgili faaliyetlerin yerine getirildiği, süreçte karşılıklı etkileşimin ve iletişimin olduğu, çalışanlar, fiziki koşullar, araç ve gereçler, bina ve tesisler ve bu sayılanların örgütlenmesi gibi faktörlerin toplamının oluşturduğu çevre olarak tanımlanabilir. Buna ek olarak karşılıklı bilgi alışverişinin gerçekleştirildiği, öğrencilerin etkileşime girdikleri ve eğitim-öğretim etkinliklerinin hayata geçirildiği çevre olarak da tanımlama yapmak mümkündür (Alkan, 1979).

Eğitim ortamının öğretme-öğrenme etkinliklerini göre düzenlenmesi mecburiyeti eğitim ortamının eğitsel etkinliklerin meydana getirildiği sosyal, fiziksel ve psikolojik içerikli bir çevre olmasından kaynaklanır. Verimli ve etkili bir eğitim ortamının hazırlanması için eldeki gücün hedef ve amaçlar doğrultusunda, sistemli, etkili ve eş güdümlü içinde kullanılması gerekir, bunu yaparken de faaliyetlerin yönetim ve eğitim kadrosuna uygun bir düzende kurgulanması ve gerekli donanımlarla güçlendirilmesi gerekir (Alkan, 1979). Kaliteli ve etkin eğitim ortamları, öğrencilerin farklılık gösteren öğrenme amaçlarına, kabiliyet ve ihtiyaçlarına uygunluk gösterir, bunun sebebi öğrencinin okuluna ve sınıfa uyum sağlamasında ve öğrenme düzeylerinin artırılmasında fiziki çevrenin büyük önem arz etmesidir. Fiziksel çevrenin öğelerini sınıfın temizliği, materyallerin ve duvarların rengi, ışık, sıcaklık, eşyalar, ortamdaki gürültü düzeyi, sınıf mevcudu şeklinde saymak mümkündür (Başar, 2001).

Okullarda verimli ve etkili bir eğitim ortamının sağlanması okul müdürlerinin en asli görevlerindedir. Sınıflarda ise aynı durumdan öğretmenler sorumludur. Öğrencilere birlikte olma bilincinin kazandırılması, birliktelik uyumu ve paylaşılan ortak kuralları geliştirmek ve etkin bir sınıf ortamı oluşturmak öğretmenlerin görevleridir (Woolfolk veNicholic,1980). Sessiz, sakin, düzenli, tertipli, disiplinli ve katılımcı bir sınıf ortamının oluşturulması, verimli bir öğretim ortamı sağlanması açısından çok önemlidir. Bu durum öğretmenin yönlendirmesi ve öğrencilerin yüksek katılım göstermesi ile mümkün olur (Brophy ve Good, 1986). Fiziki koşulları mükemmelleştirilmiş okul binaları, sanat, spor, kültür etkinliklerinin hayata geçirildiği, eğitim teknolojisi ile entegrasyonu sağlanmış sınıflar, laboratuvar, kütüphane, atölye, spor salonları ve eğlence alanlarına sahip eğitim ortamları eğitimin yüksek nitelikli çıktılar üretmesi için gereklidir (Sammons ve diğerleri,1998). Etkili okulla ilgili hazırlanmış çalışmalarda elde edilen bulgulara göre etkili ve verimli eğitim ortamlarının, öğretmenlerin meslektaşları ve öğrencileri ile etkileşimlerini yükseltecek özellikte hazırlandığı görülmüştür, ayrıca bu çalışmalar verimli eğitim ortamlarının sağlanmasında yöneticilerin güçlü bir irade sergilediklerini ortaya koymuştur (Rallis, 1988). Bir eğitim kurumunun etkinlik ve

verimlilik konularına ne kadar yeterli olduğunun ölçülmesi için kullanılacak göstergeler, eğitim ortamında bulunan eğitsel bir takım hareket unsurları ile ilişkilidir. Eğitim ortamları ne kadar çeşitlilik arz ederse, yeni teknolojiler ve imkanlar buralarda ne kadar kullanılırsa ve de modern eğitim sistemlerinde olduğu gibi bu ortamlar kurgulanırsa eğitimin kalitesi ve eğitilen insanın donanım seviyesi o derece yüksek olacaktır.

Eğitim Ortamının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

Yaratıcı, sorgulayan, bilimsel düşünebilen ve üretken nesiller yetiştirmek günümüz eğitim sisteminin temel amaçlarıdır. Öğrencilerin yukarıda sayılan bu özelliklere sahip olmaları onların mutlu olmaları ve zihinlerinin rahat olması ile doğru orantılıdır. Eğitim sistemi öğretme, öğrenme ve çalışmanın ciddiyetinin farkında bulunduğu bu eylemlerin aynı zamanda da mutluluk verdiği ortamları hayata geçirmek zorundadır (Freire, 2000). Farklı aile yapılarından, farklı kültürlerden ve farklı coğrafyalardan gelerek sınıf ortamında bir araya gelmiş öğrenci ve öğretmenlerin düşünce ve davranış kalıplarının farklılık göstermesi çok normal bir durumdur. Eğitim ortamları tüm bu değişkenlerin bir potada eritildiği yerdir. Eğitim ortamını okulun ve sınıfın fiziki koşullarından, sınıf yönetimine, öğretmenlerin konumundan, tüm eğitim paydaşlarının paylaştığı felsefeye kadar bir çok değişkene bağlı olarak değerlendirmek gerekir. Eğitim ortamı ile ilgili bileşenlerin anlanabilmesi için farklı kriterlerde hazırlanmış çalışmalar ve bu çalışmalardan elde edilen bulguların incelenmesi bakış açısının gelişmesi için önemlidir. Literatür incelendiğinde aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin övgüleri ve geniş dönüşleri ile öğrencilerin eğitim ortamına ilişkin algılarının mercek altına alındığı bir araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre öğretmenler tarafından verilen olumsuz dönütlerin öğretmen ve öğrenci ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği, olumsuz geri bildirim almaya alışmış öğrencilerin öğretmenlerine karşı olumsuz tavırlar içine girdikleri görülmüştür (Burnett, 2002). Yapılan başka bir çalışmada öğrenci ve öğretmen ilişkisinin eğitim ortamı algısına bağlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin ve velilerinin eğitim ortamına ilişkin algıları incelenmiştir, “9-11 yaş aralığındaki öğrencilerin gerçek ve tercih ettikleri bilim öğrenme ortamı nedir?”, “Öğrenciler ile velilerin gerçek ve tercih ettikleri öğrenme ortamı arasında fark var mıdır?”, “Öğrenci başarısı ve tutumu arasında bir ilişki var mıdır?” sorularının temel alındığı araştırmaya göre eğitim ortamı ile öğrenci davranış ve tutumları arasında girift bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Fraser ve Allen, 2007).

Yalçın ve Enginer (2012), okul müdürlerine ilişkin ilköğretim okullarında oluşan algıların incelendiği çalışmalarında katılımcılardan “okul müdürü benzer; çünkü” kalıbını kendilerine göre doldurmaları istenmiştir. Yapılan bu çalışma sonunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin okul müdürlerini olumsuzluk unsuru olarak; yönetici ve öğretmenlerin eğitim süreçlerinde müdürleri yol gösterici olarak; öğrenci ailelerinin ise müdürleri koruyucu ve güven verici olarak nitelendirdikleri görülmüştür.

Yapılan bir diğer araştırmada örneklem grubu olarak genel lise öğrenci ve öğretmenleri ile çalışılmış, burada onların ideal okul algılarını analiz etmeye çalışılmışlardır. Çalışmada “sanayi toplumuna göre örgütlenen eğitim ve okul hem bireysel hem toplumsal hem de ekonomik olarak ihtiyaçlara cevap verememektedir.” denilmiştir. Günümüzde eğitim sisteminin karşılaştığı en temel problemin “geleceğin eğitimini” açıklayacak kapsayıcı bir okul ve eğitim kuramının yoksunluğuna vurgu yapılmıştır (Özdemir ve Akkaya, 2013).

Öğrencilerin eğitim ortamı algıları ve motivasyonları ile ilgili olarak yapılmış bir diğer araştırmada yükseköğretimdeki öğretim görevlilerinin eğitim stratejilerini belirlerken ve hangi stratejinin daha faydalı olabileceği hususlarında karar vermekte zorlandıkları bulgusuna erişmiştir. Çalışma sonuçlarına göre eğitim ortamlarının bir üyesi olarak öğrencilerin kendi kendilerini motive etmeyi başardıkları ortaya çıkmıştır (Radovan ve Markovec, 2015). Şahin Akyüz (2016), sekizinci sınıf öğrencilerinin gerçek ve ideal fen öğrenme ortamlarına yönelik imajlarını tespit etmek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulgularına göre ideal fen öğrenme ortamlarının etkileşimli tahta, deney masaları ve görseller ile yansıtıldığı; gerçek fen öğrenme ortamlarının çoklu zekâyâ dayalı öğrenme teknikleri, rekabetten uzak ve grupla öğretimin yansıtıldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin ideal fen ortamında fiziksel olarak sessiz öğretim yöntemi olarak zengin kişisel gelişim olarak başarı hissini yaşayabilecekleri öğrenme

Etkili Okul

Bazı okulların diğer okullara göre daha başarılı olması, eğitimin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması amacıyla hazırlanan ve etkili okul konusuna yoğunlaşan araştırmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır (Kaplan, 2008). Bu çalışmaları yapan araştırmacıların ilk hareket noktası, kültürel, sosyo-ekonomik ve ailevi durumlarına bakılmaksızın bütün öğrencilerin eğitiminde başarı sağlayan ve etkili okul olarak kabul görmüş yapıların mercek altına alınması olmuştur. Araştırmalar sonucunda elde edilen bulgulara göre tüm bu okulların ortak özellikleri arasında en dikkat çekenler kuvvetli bir öğretimsel liderlik, güçlü görev anlayışı, tüm öğrenciler için yüksek başarı

beklentisi, ifade edilen eğitimsel davranış kalıpları, akademik başarının sürekli takip edilmesi ve izlenmesi, güvenli ve düzenli çevre gibi olgulardır. Bu özellikler aynı zamanda etkili okulun değişkenleridir (Lezotte, 2001). Etkili okul, okula devam etmekte olan tüm öğrencilerin eğitilip, öğrenebilecekleri bir eğitim ortamı olarak tanımlanmıştır (Taylor, 1990). Bir araştırmada etkili okulu meydana getiren altı temel özellik olduğu belirtilmiştir, bu özellikler nitelikli öğretmen, öğretmenin memnuniyeti ve katılımı, okul yöneticilerinin iletişim kapasitesi ve liderlik özellikleri, güçlü örgüt kültürü ve iklimi, okul yönetiminin yapıcı ilişkileri ve yüksek aile katılımıdır (Zigarelli, 1996; akt; Dinçsoy, 2011).

Etkili okul programları ve eğitim öğretim süreçleri de etkili okulun boyutlarındandır. Akademik program, bir diğer adıyla müfredat programı kavramları okul programını ifade etmektedirler. Eğitim öğretim süreçlerinin kaynağı okul programıdır, programın kaynağı ise sunulan eğitimin hedef ve amaçlarıdır. Etkili okullarda okul programları ve eğitim öğretim süreçlerinin içeriği, öğretmenler tarafından hazırlanan planlar doğrultusunda yönetilir. Eğitim ortamlarında geçirilen zamanın büyük bir bölümü eğitim-öğretim etkinliklerine ve öğrencinin öğrenmesine ayrılmıştır (Aslan, 2014). Etkili okullarda okulun varlık nedeni öğrencidir ve öğrenciler, öncelikle kendilerine, ailesine, hayata, kültürlerine, topluma, yasalara, milli değerlere ve tüm insanlığa saygının öğretilip benimsendiği kişilerdir. Etkili okullarda kurgulanan ve uygulanan örgüt kültürü, öğrencileri diğer okullardaki öğrencilere göre daha başarılı ve farklı olmaya zorlamaktadır, burada yürütülen eğitim süreçleri esnasında öğrenciler her aşamada aktif ve eğitim faaliyetlerinin içinde yer alırlar. Etkili okul öğrencileri davranış kalıplarından, giyip kuşamlarına değin diğerlerine göre farklılık gösterirler, oyun oynarken bile bu farklılık göze çarpmaktadır. Eğitim faaliyetleri de dahil tüm sosyal, sanatsal, kültürel ve sportif aktiviteleri birlikte yapmaktan zevk alırlar. Teknolojiden ve bilgiden etkin ve verimli bir düzeyde faydalanırlar ayrıca farkındalık seviyeleri yüksek, sorgulayan, soru soran, araştırma ve sorumluluk sahibi öğrencilerdir (İhtiyaroglu, 2014).

Eğitim ortamı olgusunun içinde barındırdığı temel öğelerden birisi olan çevre kavramı, okulun etkileşim halinde olduğu iç ve dış çevredeki unsurları ifade etmektedir. Aileler de bu unsurlardandır. Öğrencilerin bireysel bir takım arzu ve isteklerinin ortaya konmasında en işlevsel yolun onların aileleri ile işbirliği yapmak olduğu araştırma sonuçlarından ortaya çıkmıştır. Öğrencileri en iyi tanıyanların kendi aileleri olmaları ve de okul ile öğrenci aileleri arasında uyumlu bir iletişim olması gerekliliğinden hareketle, velilerin, öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri ve de akademik başarılarına katkı vermeleri sağlanmalıdır. Etkili okulun en önemli özelliklerinden birisi ailelerin okulun amaç ve misyonunu anlamaları ve desteklemeleridir (Çelikten, 2006). Okullar, devamlı etkileşim halinde buldukları bir sosyal çevrenin içinde bulunurlar. Gerek iç çevrenin gerekse dış çevrenin öğrenmeye uygun yerler haline getirilmesi ve bu çevresel faktörlerin eğitimsel süreçlerde desteğinin alınması okulu etkili kılmak için büyük bir gerekliliktir. Düzenli bir okul çevresi etkili okulların önemli bir bileşenidir, okulda düzensizlik ve disiplin problemleri nedeniyle eğitim öğretim sık aralıklarla bölünürse yeterli öğrenmeden bahsedilemez. Bu sebeple böyle olayların yok edilmesi ya da en aza indirgenmesi etkili okulların önemli hedefleri arasındadır (Biltekin, 2013).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda insan davranışları, görüşleri, tutumları ve deneyimleri ayrıntılı bir yaklaşımla incelenerek yorumlanmakta ve betimlenmektedir. Nitel araştırmalar; araştırılan olgunun, olayların ya da kişinin miktar, ortalama gibi ölçülebilir özellikleri yerine bunların daha ayrıntılı anlaşılmasına ilişkin “nasıl” ve “niçin” gibi sorularla açıklık kazandırılan çalışmalardır (Kıral, 2020).

Çalışma Materyali

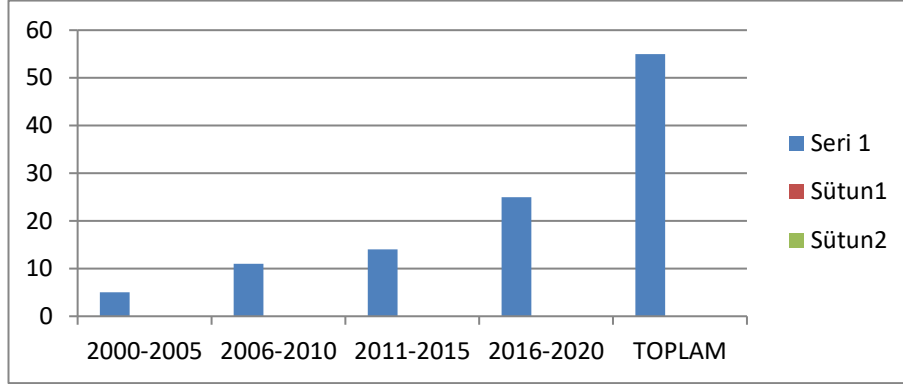
Literatür taraması yöntemiyle ulaşılan çalışmalar arasında eğitim bilimleri alanındaki veri tabanından elde edilen makaleler ve Yükseköğretim Kurumunun resmi internet sitesinden “eğitim ortamı” anahtar kelimesi ile taranarak elde edilen tezler yer almaktadır. Çalışma materyalini Tr Dizin veri tabanı ve Yök Tez Ulusal veri tabanı kullanılmıştır. Bu çalışmaya kaynak olarak Tr Dizin veri tabanı ve Yök Tez Ulusal veri tabanı kullanılmıştır. Burada konu ile ilgili olarak tespit edilen 36 adet tez ve 19 adet makaleye ulaşılmıştır.

Veri Çözümleme Tekniği

Bu çalışmada da okul yöneticilerinin ders denetimi yapmalarına ilişkin araştırma sonuçlarının incelenmesi konusundaki alanyazın araştırmaları taranmış ve doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte yapılan çalışmalar; yöntem, veri toplama prosedürü, bulgular ve öneriler bölümleri bakımından ayrı ayrı incelenerek temalara ayrılarak konular verilmiştir.

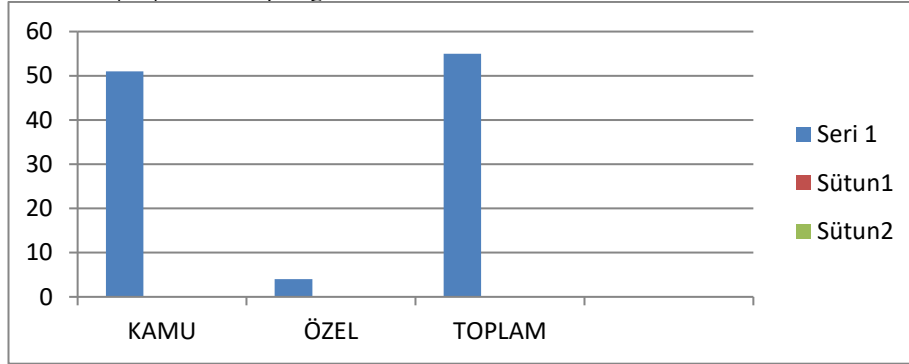
BULGULAR VE YORUM

Grafik 1: Çalışmaların Yayın Yılları

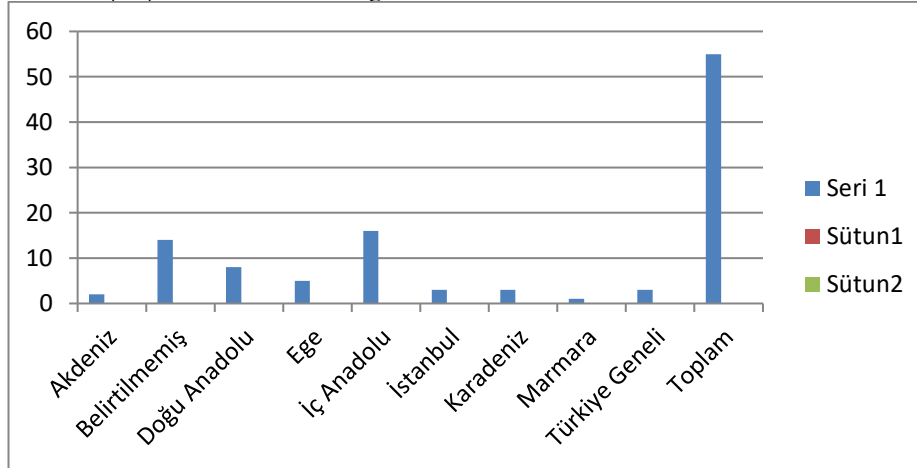
Grafik 1 incelendiğinde, eğitim ortamı ile ilgili hazırlanan araştırmaların 2016-2020 yılları ($n= 25$, %45,45) arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Konunun son yıllarda önem kazanması çalışmaların da son yıllarda sayılarının artmasının bir sonucu olarak yorumlanabilmektedir.

Grafik 2: Çalışmaların Yapıldığı Üniversite Türleri

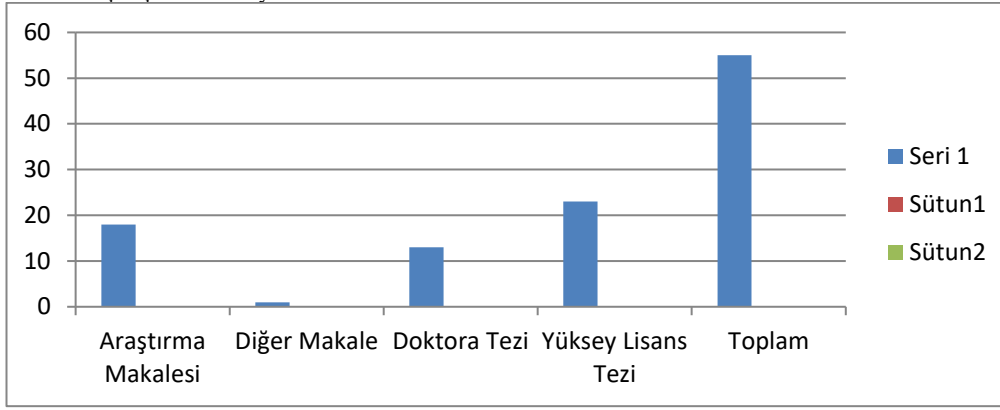

Grafik 2 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda hazırlanan çalışmaların ($n=51$) büyük oranda kamu üniversitelerinde hazırlandığı, özel üniversitelerde de ($n=4$) araştırma konusu olarak çalışıldığı görülmüştür.

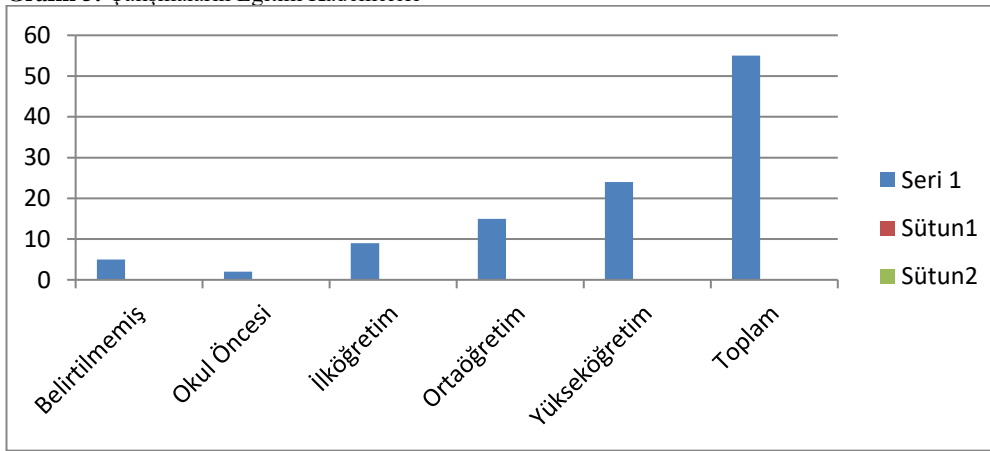
Grafik3: Çalışmaların Örneklem Bölgeleri

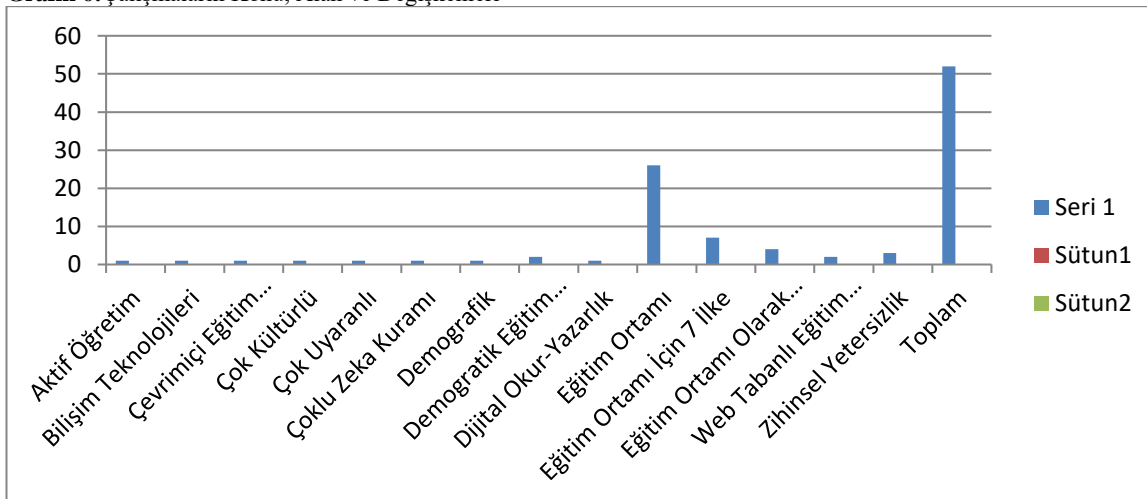
Grafik 3 incelendiğinde, örneklem bölgelerinin eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmaların örneklem bölgelerine göre dağılımı incelendiğinde İç Anadolu ($n = 16$), Doğu Anadolu ($n=8$) bölgelerinin sıklıkla örneklem olarak belirlendiği görülmektedir.

Grafik 4:Çalışmaların Yayın Türleri

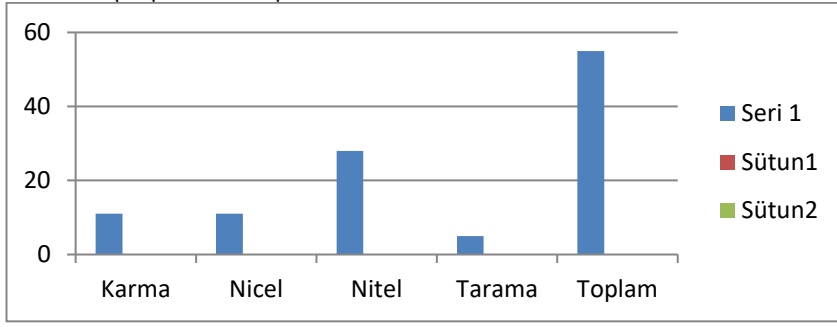
Grafik 4 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun yüksek lisans tezleri ($n= 23$) ve araştırma makalesi ($n= 18$) şeklinde çalışıldığı görülmektedir. Doktora tezlerinde ise $n= 13$ çalışma görülmüştür.

Grafik 5: Çalışmaların Eğitim Kademeleri

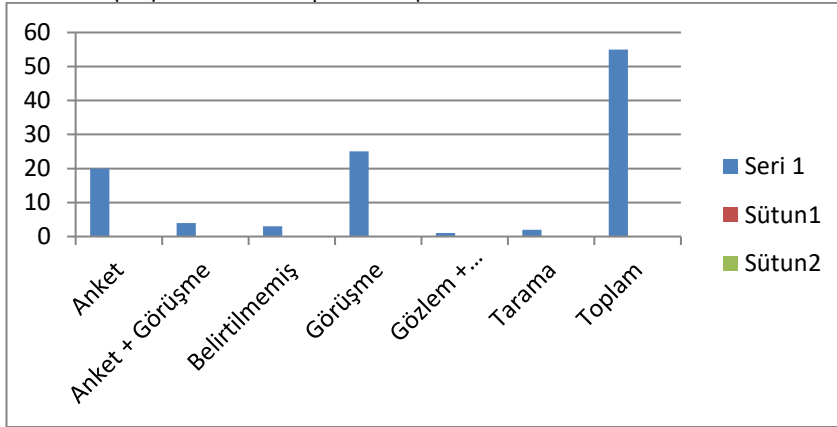
Grafik 5 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmaların çoğunlukla yükseköğretim kurumunda ($n = 24$) yapıldığı, daha sonra ise ortaöğretim kurumunda ($n = 15$) çalışıldığı görülmektedir. Ancak okulöncesi ($n = 2$) üzerinde ise bu konunun çalışılma sıklığı oldukça düşüktür.

Grafik 6:Çalışmaların Konu, Alan ve Değişkenleri

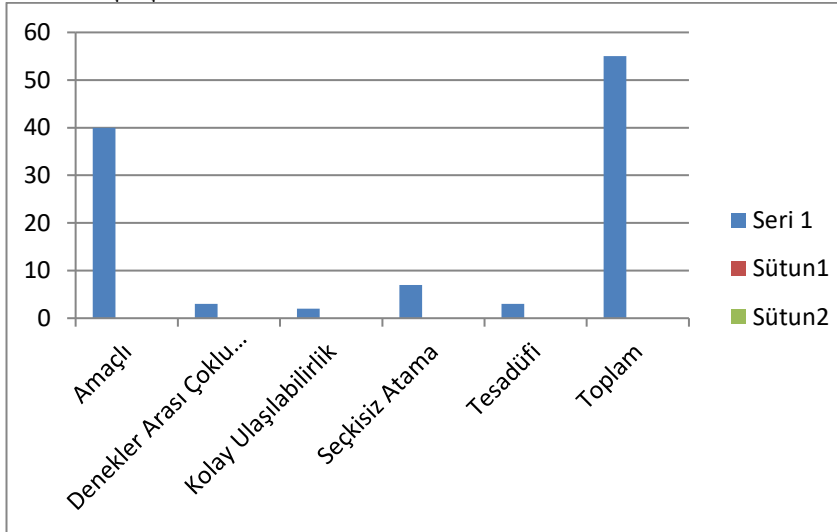
Grafik 6 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmalarda çoğunlukla eğitim ortamı değişkenlerinin ($n = 26$) bağımlı değişken olarak çalışıldığı görülmüştür.

Grafik 7: Çalışmaların Araştırma Yöntemleri

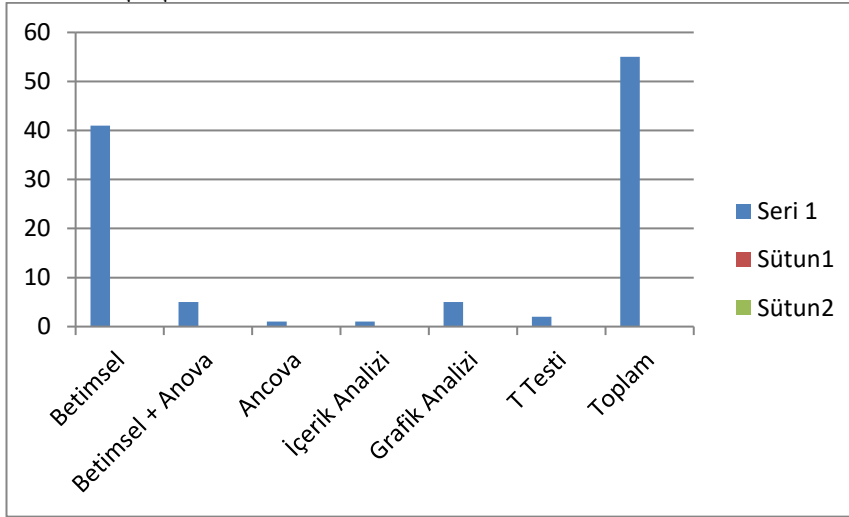
Grafik 7 incelendiğinde, eğitim ortamları konusunda yapılan çalışmaların genellikle nitel yöntemlerle ($n=28$) yapıldığı, nicel yöntemlerle de ($n = 11$) çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Bazı çalışmalarda ($n = 11$) karma , bazı çalışmalarda ise ($n= 5$) tarama yöntemi kullanıldığı görülmüştür.

Grafik 8: Çalışmaların Veri Toplama Araçları

Grafik 8 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda veri toplama aracı olarak görüşme tekniğinin ($n = 25$), daha sonra ise anket tekniğinin ($n= 20$) kullanıldığı görülmektedir.

Grafik 9: Çalışmaların Örnekleme Belirleme Yöntemi

Grafik 9 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmalarda örneklemelerin çoğunlukla amaçlı yöntemlerle ($n = 40$) belirlendiği, daha sonra ise seçkisiz atama ($n = 7$) ve tesadüfi ($n = 4$) örnekleme yöntemleriyle örneklemin belirlendiği görülmektedir. Bazı çalışmalarda ise örnekleme yönteminin belirtilmemiş ($n = 1$) olduğu görülmüştür.

Grafik 10: Çalışmaların Analiz Yöntemleri

Grafik 10 incelendiğinde, eğitim ortamı konusunda yapılan çalışmalarda analiz yöntemi olarak çoğunlukla betimsel (n = 41), daha sonra ise grafik analizi (n = 5), Anova (n = 5), Ancova (n = 1) ve içerik analizinin (n= 1) analiz yöntemi olarak kullanıldığı görülmektedir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Hazırlanan bu çalışmanın neticeleri mercek altına alındığında, eğitim ortamı konusunda ortaya konan tez ve makalelerin birbirine benzeşen bir takım bilimsel araştırma yöntemleri ile hazırlandıkları dikkat çekmektedir. Eğitim ortamı ile ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde en fazla araştırmanın 2016-2020 yılları arasında hazırlandığı görülmektedir, konunun kamuya ait yükseköğretim kurumlarında daha fazla işlendiği, yapılan çalışmalarda araştırmacıların örneklem grubu seçiminde İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerini daha çok tercih ettikleri, yoğunluk olarak yüksek lisans tezlerinin daha fazla olduğu, eğitim kademesi olarak yükseköğretim kurumlarının tercih edildiği, nitel araştırma geleneğinin daha yoğun tercih edildiği, görüşme yöntemi daha fazla kullanılarak veri toplanmaya çalışıldığı görülmüştür. Görüşme yönteminin ardından en fazla anket yönteminin kullanıldığı ve betimsel istatistik, Anova ve t-testinin analiz yöntemi olarak çoğunlukla kullanıldığı görülmüştür.

Çalışmanın elde edilen bulgulardan ilki eğitim ortamı konusunda yapılan araştırmaların büyük oranda yüksek lisans tezi ve araştırma makalesi şeklinde hazırlandığıdır. Eğitim ortamında sunulan hizmetlerin ve bu hizmetlerin kolay bir şekilde sunulabilmesinin, teknolojik imkanlarla çeşitlendirilmiş eğitim-öğretim ortamlarının hazırlanması, tüm eğitim paydaşları için büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırmaların tez ve araştırma makalesi şeklinde hazırlanmasının konu hakkında gerekli bilişsel gözlemlerin yapılması ve eğitim ortamı olgusunun geliştirilmesi açısından önemi olduğu söylenebilir. Çalışmadaki bulgulardan bir diğeri ise eğitim ortamı ile ilgili çalışma ve araştırmaların genelde nitel araştırma paradigması kullanılarak hazırlanmış olduğudur. Bunun dışında bu çalışmalarda en çok görüşme yöntemi, daha sonra da anket yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Bu durum Balcı (1993)'ün bulguları ile örtüşmektedir.

Çalışmada incelenen araştırmaların örneklem bölgelerine göre dağılımı incelendiğinde eğitim ortamı konusunun İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Ege bölgelerinin daha fazla çalışmalara konu edildiği görülmüştür. Bu bölgelerin seçiminde burada kırsal kesimlerin yoğun olarak bulunmasının, kırsaldaki okullarda yaşanmakta olan eğitim sorunları, okul binası, materyal gibi fiziki koşullarda yaşanan problemlerin ve de merkezler ile kırsal arasındaki yoğun sosyo-ekonomik farklılıkların yoğunluğunun etkili olduğu düşünülebilir bu durum Al Şensoy ve Sağsöz (2005)'in tezleri ile örtüşmektedir.

Eğitim ortamları, eğitimin temel amacı olan sistemin temel hedefi olan öğrenim faaliyetlerinin öğrencilerin gereksinim ve niteliklerini göre hazırlanması bunlara cevap verebilmesi amacıyla uygun bir şekilde tasarlanmalı ve biçimlendirilmelidirler. Öğrencilerin hayallerini süsleyen, yapay zeka, giyilebilir teknoloji, uzay çalışmaları gibi modern çağın getirdiği bir çok yeniliğin bile kullanılmakta olduğu eğitim ortamlarının oluşturulması ülkenin gelişmesi açısından da, beşeri sermaye kaynağının niteliğinin artırılması açısından da büyük öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

Al Şensoy, S., ve Sağsöz, A. (2015). Öğrencilerin başarısının sınıfların fiziksel koşulları ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*.

- Alkan, C. (1979). Eğitim Ortamları, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.
- Aslan, Ş. (2014). Anadolu liselerinde etkili okul kavramının yönetici ve öğretmen algılarına göre değerlendirilmesi (Batman ili örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Balcı, A. (1993). Etkili Okul: Kuram, Uygulama ve Araştırma, Ankara: Erek Ofset.
- Başar, H. (2001). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Yayınları 5. Baskı.
- Başaran, E.İ. (1982). Örgütsel Davranış. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 108.
- Biltekin, T. (2013). Ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin etkili okul algıları (Kayseri ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı, Kayseri.
- Brophy, J. E., and Good, T. L. (1986). Teachers Behaviour and Student Achievement in Wittrock, M. C. (ed). Handbook of Research on Teaching, New York: 3 rd Ed., Macmillian.
- Burnett, P. C. (2002). Teacher praise and feedback and students' perceptions of the classroom environment. Educational Psychology.
- Burns, L.T. and Howes, J.(1988). "Handing Control to Local Schools", Education Dipest.
- Creemers, B.P.M. (1990). School Effectiveness and Effective Instruction; The Need for a Further Relationship, Paper Presented at ICSEI, Jarusalem.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Meteforları. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Dinçsoy, B., Ş. (2011). Ortaöğretim okullarının etkili okul olmasında okul müdürlerinin kültürel liderlik rolleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Dodson, C. K. (2005). The relationship between school effectiveness and teachers' job satisfaction in north Mississippi schools (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mississippi University, Oxford.
- Ertürk, S. (1994). Eğitimde Program Geliştirme. (8. Basım). Ankara: Meteksan Basım.
- Freire, P. (2000). Yüreğin pedagojisi. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Harbaugh, R. J.(2005). Examining the correlates of effective schools present in an intermediate school: A case study (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Immaculate University, Pennsylvania.
- İhtiyaroğlu, N. (2014a). Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri. ODÜ, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi.
- Kaplan, F. (2008). Anadolu liselerinin etkili okul olma özelliklerini karşılama düzeyi (Ankara ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Lezotte, W., L. (2001). Revolutionary and Evolutionary: The Effective Schools Movement.
- Jansen, J. D. (1995). "Effective schools?", Comparative Education.
- Ostroff, C., and Schmitt, N. (1993). "Configurations of Organizational Effectiveness and Efficiency", Academy of Management Journal.
- Özdemir, S., ve Akkaya, E. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.
- Özçelik, D.A. (1987). Eğitim Programları ve Öğretim, Genel Öğretim Yöntemi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Radovan, M., & Makovec, D. (2015). Relations between students' motivation, and perceptions of the learning environment. CEPS Journal.
- Rallis, S. (1988). Rooms at the Top: Conditions for Effective School Leadership. Phi Delta-Kappan, May.
- Reaves, J.L. (1993). Improving Campus Performance, Advances in Educational Productivity. London: Vol. 3, TAI Pers Inc.

- Reitzug, U. (1989). Principal – Teacher Interactions in Instructionally Effective and Ordinary Schools. Urban Education. Vol. 24, No:1, Sape Publication. Inc.
- Sammons, P., Hillman, J. & Mortimore, P. (1995). Key Characteristics of Effective schools: A Review of School Effectiveness Research. Report by the Institute of Education, University of London: Office for Standards in Education.
- Stringfield, S., and Teddlie, C. (1988) A Time to Summerize: The Luisiane School Effectiveness Study. Educational Leadership.
- Şişman, M (1996). Etkili Okul Yönetimi, İlkokullarda bir Araştırma. Eskişehir.
- Taylor, B., M., Pearson, P:D., Clark, K. F. ve Walpole S. (1990). Effective Schools/Accomplished Teachers). The Reading Teacher.
- Yalçın, M., ve Erginer, A. (2012). İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algılar. Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi.
- Woolfolk, A., and Nicholich, L.M. (1980). Educational Psychology For Teachers, Prentice Hall, USA.